

Prime Minister Jawahar Lal Nehru launched the **First Five-Year Plan in 1951**. It was primarily concerned with the development of the primary sector. With a few modifications, the First Five-Year Plan was based on the **Harrod–Domar model**. In this article, we will look into the First five-year plan, which is important for **MPSC Examination**.

पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांनी 1951 मध्ये पहिली पंचवार्षिक योजना सुरु केली. ही योजना मुख्यतः प्राथमिक क्षेत्राच्या विकासावर केंद्रित होती. काही बदल करून, पहिली पंचवार्षिक योजना **हॅरोड-डोमर मॉडेलवर** आधारित होती. MPSC परीक्षेसाठी महत्त्वाची असलेली ही पहिली पंचवार्षिक योजना आपण या लेखात पाहणार आहोत.

First Five year Plan

- **Prof. P. C. Mahalanobis** designed this concept to promote the idea of a self-sufficient closed economy. The plan was largely influenced by **Domar's five-year plans for the Soviet Union**. The first five-year plan is known as the **Domar-Mahalanobis Model**.
- The plan was based on the Harrod–Domar model, which claimed that growth was dependent on two factors. First, a **high level of savings**, which allowed for more investment, and second, a **low capital-output ratio**, which allowed for more efficient investment and a higher growth rate.
- **Agriculture, irrigation, and power projects** were given top priority in this plan. Irrigation and Energy (27.2%), agricultural and community development (17.4%), transportation and communications (24%), industry (8.4%), social services (16.64%), land restoration (4.1%), and others received a total budget of Rs. 2069 crore (2.5%). Due to favorable monsoons and better crop yields, the plan proved effective.

पहिली पंचवार्षिक योजना

- स्वयंपूर्ण बंद अर्थव्यवस्थेची कल्पना पुढे आणण्यासाठी **प्रो. पी. सी. महालनोबीस** यांनी ही संकल्पना तयार केली. हा आराखडा **सोव्हिएत युनियनसाठीच्या डोमरच्या पंचवार्षिक योजनांवर** बराचसा प्रभावित होता. पहिली पंचवार्षिक योजना ही **डोमर-महालनोबीस मॉडेल** म्हणून ओळखली जाते.
- ही योजना **हॅरोड-डोमर मॉडेलवर** आधारित होती, ज्यानुसार विकास दोन घटकांवर अवलंबून असतो. पहिली म्हणजे **बचतीची उच्च पातळी**, ज्यामुळे अधिक गुंतवणूक करता येते आणि दुसरे म्हणजे **कमी भांडवल-निर्गत गुणोत्तर**, ज्यामुळे अधिक कार्यक्षम गुंतवणूक आणि उच्च विकास दर शक्य होतो.
- या योजनेत **कृषी, सिंचन आणि ऊर्जा प्रकल्पांना** प्राधान्य देण्यात आले होते. सिंचन आणि ऊर्जा (27.2%), कृषी आणि सामुदायिक विकास (17.4%), वाहतूक आणि संपर्क (24%), उद्योग (8.4%), सामाजिक सेवा (16.64%), जमीन सुधारणा (4.1%) आणि इतरांवर एकूण ₹2069 कोटी (2.5%) इतका बजेट खर्च करण्यात आला. अनुकूल मान्सून आणि चांगल्या पीक उत्पादनामुळे ही योजना प्रभावी ठरली.

Some Key important points of the First Five Year Plan:

- In the first five-year plan, many irrigation projects were started, including **Bhakra Dam and Hirakund Dam**.

- **Five Indian Institutes of Technology (IITs)** were established as important technical institutes at the end of the plan period in 1956.
- The **University Grant Commission** was established to oversee financing and take steps to improve higher education in the country.
- The plan called for a **2.1% growth rate** in GDP for the fiscal year, but it **grew at a rate of 3.6%**.

पहिल्या पंचवार्षिक योजनेच्या काही महत्वाच्या मुद्दे:

- पहिल्या पंचवार्षिक योजनेदरम्यान **भाखरा धरण आणि हीराकुंड धरण** यांच्यासह अनेक सिंचन प्रकल्प हाती घेण्यात आले.
- 1956 मध्ये योजना कालावधीच्या शेवटी **पाच भारतीय तंत्रज्ञान संस्था (IIT)** महत्वाच्या तांत्रिक संस्था म्हणून स्थापन करण्यात आल्या.
- देशातील उच्च शिक्षणाची प्रगती वित्तपुरवठा करण्यासाठी आणि पावले उचलण्यासाठी **विद्यापीठ अनुदान आयोगाची** स्थापना करण्यात आली.
- या योजनेनुसार आर्थिक वर्षातील **जीडीपीची वाढ 2.1%** राहण्याचा अंदाज होता, परंतु प्रत्यक्षात **वाढ 3.6% च्या दराने झाली.**

Conclusion

In 1951, the First Five-Year Plan was implemented against the backdrop of Partition, with the country dealing with an influx of refugees, severe food shortages, and rising inflation. It was largely concerned with the development of agriculture and irrigation in the primary sector. The government was able to meet its growth targets set for the first five-year plan but was not able to achieve an increase per capita due to the huge increase in population.

निष्कर्ष

1951 मध्ये, देश विभाजनाच्या पार्श्वभूमीवर पहिली पंचवार्षिक योजना राबवण्यात आली, ज्यावेळी देशाचा सामना स्थलांतरितांच्या लोंढ्यांशी, अतोनात अन्नधान्याच्या टंचाईशी आणि वाढत्या महागाई आशी होता. ही योजना प्रामुख्याने प्राथमिक क्षेत्रात शेती आणि सिंचनाच्या विकासाशी संबंधित होती. सरकार पहिल्या पंचवार्षिक योजनेसाठी निर्धारित केलेले विकासाचे लक्ष्य गाठण्यात यशस्वी झाले, परंतु लोकसंख्येतील वाढीमुळे प्रति व्यक्ती आय वाढवण्यात ते यशस्वी झाले नाही.